

Skutkový podklad dovršen jest hotovou koupí nebo prodejem; nezáleží na tom, bylo-li zamýšleného cíle dosaženo, čili nic (cit. nál. z r. 1887), pročež jest koupě při volbách i tehdy trestnou, když nebyl dán koupený hlas osobě úmluvou naznačené (nál. ze dne 25. září 1882 č. 5873, sb. č. 482). Zakupování volebních legitimací trestným jest jako koupě volebních hlasů i v tom případě, když osoba opatřená legitimací ve skutečnosti práva volebního neměla (nál. ze dne 23. července 1885 č. 6085 sb. č. 808; nál. ze dne 17. dubna 1885 č. 14806, sb. č. 770; nál. ze dne 20. května 1886 č. 665 a ze dne 24. července 1886 č. 3978). Vylíčeného přečinu lze se též dopustiti koupí nebo prodejem hlasů při volbě volitelů povolaných k volbě poslanců za skupinu obcí venkovských (nál. ze dne 27. února 1886 č. 13694. sb. č. 827).

VII. Právo poplatkové.

Doklady potřebné k osvědčení práva volebního jsou kolku prosty (§ 9 zák. ze dne 14. června 1896 č. 169 ř. z.). Reklamace a rekursy podané proti rozhodnutím o reklamacích v záležitostech práva volebního jsou osvobozeny od poplatků (pol. saz. 44 s popl. z.).

Řád volební do sněmů zemských viz Ústavy zemské.

Řád železniční a dopravní viz Dráhy, E. v.

Řád živnostenský jest soubor zákonných ustanovení upravujících živnostenské poměry.

I. Dějiny.

Již od dob nejstarších vyvolával důležitý význam živností celou řadu státních opatření ku povznesení živností. Při tom křížovaly se hlavně dva směry; směr první hleděl zasahovati v obor živností předpisy a donucovacími institucemi, směr druhý zastával co nejrozhodněji svobodné provozování živností. Ze zařízení prvního směru nejdůležitějším jest cechovníctví. Cechovníctví děkuje původ svůj středověkému korporáčnímu duchu a mělo za účel zjednati řemeslnictvu ochranu právní a slovo v městské správě; když pak později vyhrazeno právo dozoru a ochrany státu, měla se cechy jednak udržovati provozovací zručnost a mravnost řemeslnictva, jednak zaručiti ochranu a bezpečnost živností. V Rakousku samém obíralo se ve starší době veškero živnostenské zákonodárství téměř výhradně cechy a cechovními živnostmi, jakožto prvními činiteli veškeré živnostenské činnosti. Leč cechovníctví ukázalo dosti záhy mnoho stinných stránek a vad v té míře, že bylo v Rakousku nutno pomýšleti na nové a důkladné uspořádání živnostenských poměrů. První krok nastoupen u věci té vydáním t. zv. patentů řemeslnických, které vydány byly za Karla VI. r. 1731 nejprve pro Čechy a později působnost jich rozšířena i na ostatní dědičné země rakouské. Účelem těchto patentů bylo vymýtití rozličné zlořády v cechovníctví a zásadou označily, že vyhledává se k zřízení cechů úřední povolení, že cechy spořádati mají vnitřní organizaci svou dle určitých stanov státem vydaných a že se zapovídají cechy nedovolené (pokoutní). Tento první pokus úpravy cechovníctví, pokud se týká živností, narazil však na obtíže tak četné, že nebylo lze nižádným způsobem provéstí předpisy vydané s patenty řemeslnickými. Nový pokus učiněn r. 1739 t. zv. generálními články cechovními, které se rovněž nesly jednak k obmezení, jednak k reorganizaci cechovníctví: cechy směly se dopouštěti toliko ve větších osadách; důkladně upraveny poměry učňů a

tovaryšstva; stanoveny podmínky, za jakých lze docílití práva mistrovského; úřední dohled svěřen cechovním komisařům; obmezena disciplinární moc cechů nad mistry, tovaryši a učni; vydány předpisy o hromadách cechů.

Nové tyto normy zákonné podřizovaly cechy přísnému dohledu státnímu, obsáhlá práva cechů měla býti generálními články cechovními súžena na tu míru, že cech nesměl libovolně odpírati mistrovské právo, k řízení cechu vyslán úřadem cechovní komisař, nejstarší člen cechu potřebí měl úředního stvrzení, hromady cechovní směly se odbývati toliko u přítomnosti cechovního komisaře. T. zv. rušitele živností a hudlaře měl právo odstraniti toliko úřad.

Za císařovny Marie Teresie pozdvihl se mohutný proud proti cechům, jehož vlivem obmezen byl ještě více obor působnosti cechů; vydány další zákonné předpisy, dle nichž usnadněn byl přístup k právu mistrovskému, stačiloť předložiti nějaké mistrovské dílo, ba dokonce i příznivé vysvědčení o delší době tovaryšské. Nadvláda cechů povalena t. zv. ochrannými dekrety, jimiž se nařizovala různá osvobození z povinnosti býti ve svazku cechovním; dekrety těmito nabyli oprávnění pracovního i ti tovaryši, kteří do cechu nemohli býti přijati. Ochranné dekrety zavedly zvláštní výhody pro živnosti tovární, a továrny vyjmuty ze svazku cechovního. Továrny měly jednoduchá oprávnění a oprávnění továren zemských. Továrnám pak vůbec přiznáno právo zaměstnávatí dělníky různých živností; první takovéto tovární oprávnění bylo prý uděleno r. 1709. Majitelům továren a jich dělnictvu uděleny různé výhody, jako ku př. výhradné oprávnění k výrobě zboží, osvobození od břemen ubytovacích a výhody ve příčině služby vojenské zaměstnaných dělníků; k úpravě továrnictví vydána byla pro jednotlivá odvětví zákonná ustanovení pod názvem »řádů továrních«, tak ku př. r. 1754 pro výrobu papíru, r. 1755 pro výrobu plátna atd. Než vedle továren udržovaly se nadále cechy působící na celé živnostenství vlivem tu větším tu menším. Všechna zaměstnání prohlášená za umění uznána byla za necechovní, a při určitých živnostech obchodních zkoumána osobní kvalifikace žadatelů.

Tou dobou činil se rozdíl mezi živnostmi rukodílnými a obchodními; živnosti rukodílné lišily se v živnosti komerciální a policejní; k těmto připouštěli se živnostníci toliko dle poměru místních potřeb, o živnostech komerciálních vydána zvláštní ustanovení články v létech 1754—1780. Živnosti obchodní třídily se ve prodej ve velkém a v prodej v malém, k němuž náležely dnešní obchody kolektivní jako obchod zboží smíšeným, kramářství, obchod galanterní atd. Stát osoboval si víc a více vliv na živnostenství. Kdežto však Marie Teresie a císař Josef obmezovali cechy a nadržovali ostatním necechovním živnostem v míře obsáhlé, nastala později — zejména za císaře Františka II. — reakce proti rozhojňování práv a výsad obchodních (zvláště při výčepnictví). Překážky, které nadále kladly cechy volnému provozování živností, vedly poněkud k prudkému boji snah svobodomyšlnějších proti zastaralé upjatosti; boj ten odehrával se spolu s boji o politickou svobodu na konci předešlého a v prvních desítiletích tohoto století v zemích západní Evropy. Ve Francii, kde rozmanitým způsobem obmezována pracovní třída a tím také v neposlední řadě vyvolána revoluce r. 1789, odstraněny hnutím revolučním cechy úplně a zavedena svobody živností. Tak stalo se i v zemích nejbližších jako ve

Švýcarech, v Belgii, v Nizozemí, v Luxemburgu ba i na Sardinii a v bavorské Falci.

I Rakousko došlo k vyličenému boji proti cechům a uznána svoboda živností. (Další viz čl. »Společenstva živnostenská«, »Živnosti řemeslné«.)

R. 1855 navržen byl nový řád živnostenský spočívající na zásadě volnosti živnostenství; jednotlivá obmezení zúžena na minimum, nebo zmírněna tou měrou, že v celku uznána svobodná práce a jen několik kroků chybělo, aby uskutečněna byla úplně a bez omezení svoboda živností. Osnova nového řádu živnostenského předložena byla obchodním a živnostenským komorám, k jich dobrozdání v hlavních bodech namnoze obměněna a zavedena cís. patentem ze dne 20. prosince 1859 č. 227 ř. z. jako řád živnostenský pro celý obvod mocnářství našeho, vyjímaje benátské území správní a Vojenskou hranici.

Avšak tento nový řád živnostenský lišil se v nejednom směru od liberálních ustanovení osnovy z r. 1855; tak ku př. nezná osnova povinnost sestupovati v korporace, kdežto nový řád živnostenský předepisuje sjednocování pro všechny živnosti bez výjimky, a to sjednocování i pro ony živnosti, které doposud se v jednoty sestupovati nemusily. Nicméně značí nový řád živnostenský značný pokrok; zastaralé předpisy o předkládání mistrovských kusů, o dobrozdání jednoty, o výkazích jmění atd. nebyly v nový řád živnostenský pojaty; důkaz praktické schopnosti a zkoušky se sice udržel, avšak obmezeny jen na některé koncessované živnosti. Základem zákona jest podporování snahy po volné soutěži. Tento řád živnostenský z r. 1859 rozeznává jen mezi volnými a koncessovanými živnostmi, takže může každý provozovati řemeslnou živnost, ohlásiv to dříve úřadu, a nemusí podávati průkazu o své způsobilosti.

II. Reformy z r. 1883 a 1885.

Úpadek řemeslných živností, zvláště pak hromadná výroba řemeslné živnosti ohrožující, schudnutí maloživnostnictva pod vlivem nesnesitelné soutěže, dále četné stížnosti do výroby povrchní, ochrana konsumentů proti převaze jednotlivých živností, avšak i motivy politické a jakýsi do jisté míry zpátečnický směr vyvolaly nové opravy řádu živnostenského novellami z r. 1883 a 1885 vydanými k řádu živnostenskému. Zákonem ze dne 15. března 1883 č. 39 ř. z. změněna a doplněna byla hlava 1. a 4. řádu živnostenského jednající o rozdělení živností, o podmínkách, za kterých lze živnost provozovati, o živnostenských provozovárnách, o objemu a výkonu práv živnostenských, dále hlava 7. ř. živn., zákonem ze dne 8. března 1885 č. 22 ř. z. změněna a doplněna byla hlava 6. ř. živn. (živnostenské pomocnictvo).

Základem těchto novel jsou tři hlavní ustanovení a to: trojdílnost živností, obligatorní průkaz způsobilosti při určitých koncessovaných a řemeslných živnostech, společenstva s právy daleko většími. Zpráva živnostenského výboru poslanecké sněmovny poznamenává, že tato trojdílnost živností zakládá se na skutečných poměrech, kterým musí býti dopřáno patřičné místo v zákonu, byť se doposud nepodařilo žádnému zákonodárství vytknouti pro »řemeslo« nebo »továrnu«, ba ani pro pojem »živnosti« případný a správný výměr.

Všobecně jsou svobodnými ony živnosti, které může provozovati každý v mezích zákona a šetře předpisů správních a policejních; při živnostech koncessovaných stanoví se z veřejných ohledů za podmínku práva

k provozování průkaz způsobilosti nebo zvláštní povolení. Řemeslníkem konečně jest živnostník, který jako technický připravovatel práce spojuje v osobě své celé vedení svého podniku; v hospodářském ohledu jest řemeslníkem, komu plyne hlavní část příjmů pracovního zisku docíleného dotčenou činností; v ohledu sociálním jest pak řemeslníkem ten, kdo byv učeníkem a tovaryšem stal se samostatným podnikatelem — mistrem — ať pak již pracuje sám nebo s tovaryši. Než zmíněné rozdělení v novelách zavedené, má značnou logickou vadu, ježto řemeslné živnosti mohou býti volné i koncessované. Ježto však není názvosloví jiného a výraz »řemeslnický«, »řemeslně« zakořenil se v mluvě obecné, jest na ten čas přestati na výpočtu vládou podaném (viz zprávu motivů panské sněmovny k řádu živnostenskému). V novelách těchto nebyla dovršena však oprava a doplnění řádu živnostenského, nýbrž vydány další novely, z nichž nejdůležitějšími jsou zákony o živnosti stavební, o pojištění úrazovém a nemocenském, o klidu nedělním a svátečním a j. (Viz dotyčné články.)

III. Zásady všeobecné.

1. Živnost provozovati mohou:

a) Svéprávné osoby, každý totiž státní občan rakouský, bez rozdílu, do které obce přísluší nebo v které obci má své právo domovské. Na účet osob, jimž není přiznána volná správa jich jmění, může živnost provozovati způsobilý zástupce (jednatel) nebo pachtěř, avšak jen se svolením zákonných zástupců oněch osob a příslušného soudu (§§ 2. a 7. ř. živn.).

b) Osoby právnické, avšak jen svým zástupcem nebo pachtěřem (§ 3. živn. ř.).

c) Cizozemci, prokáže-li se formální reciprocita; není-li v státu cizím formální reciprocita zachováána, potřebí má občan takového státu formálního připuštění k živnosti od politické vlády zemské (§ 8. ř. živn.).

Uherští občané jsou co do nastoupení a provozování živností na stejno s tuzemci (čl. XIV. zák. ze dne 27. června 1878 č. 62 ř. z.).

2. Živnost provozovati nesmí:

a) kdo odpykal si trest nějaký (§§ 5. a 6.).

b) Pokud vyloučení jsou z výkonu živností duchovní a mniši, dále osoby vojenské, zeměpanští úředníci nebo jiní veřejní zřízenci, o tom vydána jsou ustanovení zvláštní v dotyčných předpisech (§ 4.). Sloužícím osobám vojenským (z mužstva) dovoleným na určitou nebo i neurčitou dobu nesmí se ani s přivolením úřadu vojenského ani dáti koncesse živnostenská, ani povolení, aby ohlásily provozování živností. Naproti tomu připouští se ku provozování volných a koncessovaných živností mužstvo záložní nepovolané ke službě činné, byť se tím jinak neosvobozovalo od povolání ke službě (vyn. min. ze dne 7. srpna 1860 a 24692). Trvale dovolení a záložní mužstvo podléhá všecobecným předpisům živnostenským a nepotřebují tudíž k výkonu (provozování) svobodných nebo koncessovaných živností povolení úřadů vojenských (§ 18. vyn. min. zeměbr. ze dne 4. srpna 1871 č. 8459). List živnostenský nebo koncessi udělití lze vdaným ženám aktivních vojenských poddůstojníků, sluhů armádních a vojínův od šikovatele dolů toliko s přivolením onoho vojenského velitelství, jemuž žadatelka podléhá. Živnost nesmí se provozovati někde v kasárnách nebo v jiné místnosti určené za společné obývání pro vojíny, leč by příslušné vojenské velitelství výjimku dovolilo (rozh. min. stát. ze dne 22. dubna 1864 č. 4656); pokud jde o nastoupení živnosti se strany

státních úředníků viz čl. »Úředníci státní«, a dek. dv. kanc. ze dne 23. září 1835, sv. 63. sb. zák. pol. č. 155. Pokud jde o řeholníky, viz čl. »Řehole a Kláštery«.

3. Jedna osoba může současně provozovati několik živností, učiní-li se dosti zákonným náležitostem.

4. V pohraničném okrese lze i na dále nastoupiti nějakou živnost, která se zabývá předměty kontrole podléhajícími, toliko za podmínek stanovených zákony finančními (§ 10).

5. Druhy živností: (viz čl. »Živnosti«, a jednotlivé zvláštní články).

6. Objem a výkon práv živnostenských (4. hlava ř. živn.). Výkon práv živnostenských má být do jakési míry obmezen předpisy vyčtenými ve 4. hlavě ř. živn. potud, pokud toho vyhledávají, jednak ohledy veřejného blaha, jednak mají být jednotlivým živnostem vykázány určité meze, tak aby nemohla živnost jedna sahati v oblast živnosti druhé; i jest pro objem určitého práva živnostenského v první řadě rozhodným list živnostenský nebo listina o koncesi, v pochybných případech rozhoduje politický úřad zemský ve srozumění s obchodní a živnostenskou komorou, které přináleží v daném případě slyšeti dotyčné společenstvo. Proti rozhodnutí vlády zemské o objemu určité živnosti podati lze rekurs na ministerstvo vnitra, kteréž rozhoduje ve shodě s ministerstvem obchodu; proti rozhodnutí tomuto připouští se v poslední instanci stížnost k správnímu dvoru soudnímu. Co do objemu živností platí tudíž tyto zásady:

a) Každý živnostník má právo spojití veškery práce nezbytné k dokonalému vyrobění výrobků svých v provozovárně své a držeti si potřebné k tomu pomocníky i jiných živností. Někaké obmezení na prodej zboží vlastní výroby nemá místa (§§ 36 a 37).

b) Každá živnost musí míti své stanoviště (rozh. ze dne 20. ledna 1881 č. 993). Majitelé živností volných a živnostenských mohou zříditi v stanovišti více pevných provozováren (dílen nebo krámů) a přeložiti je kamkoli v obvodu obce. Ve všech případech však dlužno o tom zpraviti úřad živnostenský. Za provozovárnu jest pokládati i boudu, kde se prodává, má li pevné stanoviště (rozh. min. ze dne 1. září 1871 č. 9772).

Živnosti vázané na určité provozovárny nesmí mimo dobu trhu provozovati se beze zvláštního ohlášení na místech mimo obec stanovištní (min. rozh. ze dne 27. února 1869 č. 2937). Koncessovanou živnost odkázanou na jednu stálou provozovárnu lze přeložiti na jiné stanoviště v téže obci nebo v témže okrese živnosti po předchozím schválení úřadu živnostenského. Při koncessovaných živnostech lze zříditi novou provozovárnu (filiálku) jen na základě koncesse nové (rozh. min. ze dne 24. prosince 1865 č. 24864).

c) Živnostníci mohou předměty své živnosti dáti do komisse i mimo obec stanovištní všechněm živnostníkům, kteří smějí takovéto výrobky na odbyt míti; dále mohou objednávky dodávati a objednané práce vyřizovati (§ 42). Výjimečně může býti ve větších městech živnost kominíků a cidiců stok vymezena po okresích.

d) Při všech živnostech pokládati jest přesídlení do okresu jiného úřadu živnostenského za založení nové živnosti, jakkoli netřeba znova žádati průkazu odborné schopnosti u některých živností předepsaného (§ 43).

e) Živnostníci povinni jsou poříditi si přiměřené zevnější označení na svých stálých provozovnách nebo bytech svých a mají právo užívati i jinakých prostředků k vyhlášení živnosti své (§ 44).

f) Pro drobný prodej zboží náležejícího k denním a nezbytným potřebám obecnstva, dále pro živnost kominíků, cídíčů stok, pohodných, pro živnost dopravní a místní služby lze stanoviti maximální sazby (§ 51) a nad to může úřad živnostenský naříditi, aby pro jmenované zboží, jakož i pro živnost hostinskou a výčepnickou, dále pro živnost dopravní a místní služby vyznačeny byly ceny co do množství a jakosti (§ 52). Co do způsobu, jakým stanoveny byly sazby, shledáváme v novelách k řádu živnostenskému obšírnější ustanovení, než-li v živ. řádu z r. 1859; při tom poukazuje se k tomu, že nelze pro všechny případy předepsati určité sazby, nýbrž praví se, že možno zařízení toto učiniti dle praktické potřeby a místních poměrů. Ustanovení živn. řádu z r. 1859 o chování zásob vypuštěno bylo nesrovnávajíc se s myšlénkou svobody živností.

g) Majitelé živností pekařské, řeznické, kominické, dále cídíči stok a majitelé živností dopravnických nesmí libovolně přerušiti započatou živnost, nýbrž musí na 4 neděle napřed oznámiti úřadu živnostenskému, že chtějí zanechati živnost svou (§ 53). Vymítěno bylo též ustanovení řádu živn. z r. 1859, dle něhož živnostník musil k žádosti úřadu po jistou dobu dále provozovati živnost svou (nejvýše 14 dní), jelikož nucení takové jest nespravedlivým zasahováním v práva jednotlivého živnostníka a zhusta nedá se ani provésti — stanovena pouze povinnost předběžného oznámení.

h) Každý živnostník může živnost svou provozovati i svým zástupcem, nebo ji pronajmouti. Podnájem živnosti se nepřipouští. Zástupce nebo pachtěř musí míti jako sám majitel živnosti vlastnosti potřebné k samostatnému provozování dotyčné živnosti (§ 55). Úřední úkon úřadu živnostenského obmezuje se v tomto případě na zkoušku osobní způsobilosti zástupce nebo pachtěře; bylo by od místa, kdyby se snad vyšetřoval soukromý poměr, na kterém zbudováno bylo zastoupení nebo pacht. Není tudíž úřad povolán zkoumati při změně osoby zástupcovy nebo pachtěřovy, zda právní poměry s dřívějším zástupcem nebo pachtěřem jsou uvolněny čili nic (rozh. ze dne 22. září 1871 č. 11217).

i) Zemře-li živnostník, přináleží dědici nebo odkazovníku ohlásiti znovu živnost na své jméno, chce-li ji dále vésti; rovněž vyhledává se nového ohlášení, jestliže nějaký živnostenský závod převádí se akty mezi živými na kohosi třetího. V obou těchto případech potřebí jest nové koncesse, jde-li o živnost koncessovanou. Jedině v tom případě může se koncessovaná nebo řemeslná živnost (řemeslo) dále provozovati na starou koncessi, pokud se týká, živnostenský list, vede-li se živnost na účet vdovy po dobu jejího vdovství nebo na účet nezletilých dědiců, pokud nedospějí. Na účet konkursní resp. pozůstalostní podstaty lze vésti po dobu projednávání konkursního resp. pozůstalostního živnost dále a není potřebí nové koncesse ani nového přihlášení (§ 56). Chce-li vdova provozovati svobodnou živnost již stávající, musí to ohlásiti (rozh. min. ze dne 11. září 1860 č. 25158). Viz ostatně článek »Společenstva živnostenská«, »Dělníci« »Trhy«, »Pokladny, nemocenské společenstev«, »Klid nedělní a sváteční«, »Výprodej« a j. v.).

IV. Obsah a rozdělení řádu živnostenského.

1. Vyhlášovací patent ze dne 20. prosince 1859 č. 227 ř. z. vytyká tato podstatná ustanovení:

a) Platné předpisy o usídlení a právu k pobytu nejsou dotčeny řádem živnostenským.

b) Živnostenský řád neplatí pro hospodářskou a lesní výrobu a o jejich živnosti vedlejší, pro hornictví, pro literární činnost, pro nakladatelství autorů a pro výkon krásných umění, pro práci nádenníků, práce advokátů, notářů a obchodních sprostředkovatelů (sensálové při obchodech směnečných, při obchodech se zbožím a loďmi, jednatele bursovní), inženýrů; dále vyňaty jsou z platnosti řádu živnostenského všechny podniky zabývající se sprostředkováním soukromých záležitostí vyjímaje obchod, pak léčení (lékaři, ranhojiči, zubní, oční lékaři, pomocníci ku porodu, báby atd.), podniky léčivých ústavů (nemocnice) druhu kteréhokoli, počítaje v to porodnice, chorobince, lázně a lázně léčivé (s pitnou vodou léčivou); lékárnictví, zvěrolékařství, různá výrobní odvětví soukromého vyučování a vychovávání a ústavy sem spadající; živnostenské práce veřejných lidumilných (humanitních), vyučovacích ústavů, trestnic a polepšoven; podniky úvěrních ústavů, bank, zastaváren, pojišťoven, zaopatřovacích ústavů, důchodů, spořitelen atd.; podniky železniční a paroplavební; plavba námořská podléhající zákonům námořním a rybářství námořské; podniky stálých převozů na řekách, jezerech a průplavech, dále ústavy plavební a pláňské; podniky veřejných zábav a představení druhu jakéhokoliv; podniky periodických tiskopisů a jejich prodej; podomní obchod a jinaká zaměstnání živnostenská provozovaná výhradně způsobem kočovným.

c) Dosavadní zákonná ustanovení o nabytých osobních právech živnostenských, továrenských a obchodních potrvávají v platnosti; rovněž i ustanovení o radikovaných a prodejních živnostech, o monopolech a regálech státních a o privilegiích.

2. Řád živn. rozpadá se na 9 hlav o 152 paragrafech; hlava první (§ 1) obsahuje rozdělení živností, hlava druhá vytýká všeobecné podmínky samostatného provozování živností (§§ 2—10) a zvláštní ustanovení při živnostech koncessovaných (§§ 15—24). Hlava třetí podává zákonné náležitosti při provozování (§§ 25—35), hlava čtvrtá udává ustanovení o objemu a výkonu živnosti (§§ 36—61), hlava pátá jedná o trhu (§§ 62—71), šestá hlava naznačuje ustanovení o živnostenském pomocnictvu (§§ 72—105), hlava sedmá pojednává o společenstvech (§§ 106—130), hlava osmá týká se přestupků živnostenských a jejich trestů (§§ 131—140) a konečně v hlavě deváté vyznačeny jsou úřady a řízení (§§ 141—151).

V. Dodatečné zákony a nařízení.

K řádu živn. vydána byla celá řada dodatečných zákonů a nařízení jakož i nařízení prováděcích. Z nich sluší uvést: zák. ze dne 17. června 1883 č. 117 ř. z. o zřízení živnostenských inspektorů; zákon ze dne 21. června 1880 č. 120 ř. z. o výrobě a prodeji nápojů vínu podobných, zák. ze dne 15. dubna 1881 č. 143 ř. z. o výrobě a upotřebením hracích karet; zák. ze dne 23. června 1881 č. 62 ř. z. o obchodu, výčepu a drobném prodeji pálených líhových nápojů; nař. min. vnitra a obchodu ze dne 21. dubna 1876 č. 60 ř. z. o obchodu jedy a o užívání jedovatých barev; nař. min. vnitra a obchodu ze dne 2. července 1877 č. 68 ř. z. o výrobě a obchodu třaskavinami; zák. ze dne 19. června 1866 č. 85 ř. z. o zřízení veřejných měřírů a vah; zák. ze dne 14. května 1869 č. 63 ř. z. o zřízení soudů živnostenských; zák. ze dne 23. března 1885 č. 48 ř. z. o živnosti zastavárenské; nař. min. obchodu ve shodě s min. vnitra

č. 148 ř. z. a nař. ze dne 30. června 1884 č. 112 o označování živností řemeslných; nař. ze dne 17. září 1883 č. 150 ř. z. a nař. ze dne 24. dubna 1885 č. 85 ř. z. a výnos ze dne 24. dubna 1885 č. 6095 o živnostenských ústavech vyučovacích, jichž vysvědčení opravňovala k nastoupení dotyčné řemeslné živnosti.

Dále výn. min. obch. ze dne 29. ledna 1886 č. 141 týkající se deklarace smluvené mezi Rakousko-Uherskem o tom, že léta strávená v postavení učně nebo tovaryše v obou polovinách říše platí stejně v obou částech mocnářství, podává-li se důkaz způsobilosti; nař. ze dne 2. května 1884 č. 54 ř. z. o způsobu, jakým vésti mají knihy majitelé živnosti vetešnické; nař. ze dne 24. dubna 1885 č. 49 ř. z. o provozování živnosti zastavávenské; nař. ze dne 17. září 1883 č. 152 ř. z. a nař. ze dne 17. června 1886 č. 97 ř. z. o oddělení práv lékárníků oproti obchodům materiálními; nař. ze dne 16. září 1884 č. 159 ř. z. o právech obchodních cestujících; nař. min. obch. ve shodě s min. vnitra ze dne 27. května 1885 č. 82 ř. z. o přerušení práce při provozování živností; nař. min. obch. ve shodě s min. vnitra a min. kultu a vyučování ze dne 27. května 1885 č. 83 ř. z., jímž dovoluje se živnostenská práce při jednotlivých odvětvích živnostenských i o nedělích, a nař. ze dne 30. července 1884 č. 108 ř. z. a nař. ze dne 21. září 1885 č. 143 ř. z. a nař. ze dne 12. května 1894 č. 85 ř. z. o klidu nedělním (nařízení toto ovšem pozbylo platnosti následkem zákona ze dne 16. ledna 1895 č. 21 ř. z. — o němž později se zmínka činí); výn. min. obchodu ze dne 23. října 1885 č. 36389 o vydání pracovních knížek pomocníkům cizozemským; nař. min. obch. a vnitra ze dne 12. května 1885 č. 95 ř. z., jímž vydány byly formuláře pro pracovní knížky živnostenských pomocníků; nař. min. obchodu ve shodě s min. vnitra ze dne 27. května 1885 č. 84 ř. z., jímž se dovoluje noční práce mladistvých pomocníků pro určité kategorie živností; nař. min. obchodu ve srozumění s min. vnitra ze dne 27. května 1885 č. 85 ř. z. a výnos min. obchodu ze dne 4. ledna 1886 č. 30936 z r. 1885, jímž se prodlužuje denní doba pracovní (nadpočetné hodiny); nař. min. obchodu ve shodě s min. vnitra ze dne 27. května 1885 č. 85 ř. z. o noční práci žen; zák. ze dne 28. prosince 1887 č. 1 ř. z. z r. 1888 o úrazovém pojištění a zák. ze dne 30. března 1888 č. 33 ř. z. o nemocenském pojištění dělníků; zák. ze dne 16. ledna 1895 č. 21 ř. z., jímž se zavádí klid nedělní a sváteční; zák. ze dne 16. ledna 1895 č. 26 ř. z. o výprodejích; nař. min. obchodu ve shodě s min. kultu a vyučování ze dne 24. dubna 1895 č. 58 ř. z. stran provedení zákona o klidu nedělním.

VI. Všeobecné zásady a tendence novely z r. 1895 k živnostenskému řádu.

V prosinci 1895 byla ministrem obchodu předložena opětně ohlášená předloha o změně a doplnění řádu živnostenského. Novela tato všímá si předkem sociálně-politických otázek a zasazuje se o to, aby dán byl organizaci živnostnictva v mezích dosavadních forem též širší obsah, aby organizace tato nabyla větší účinnosti a tudíž i větší zodpovědnosti. Na první pohled patrné jest, že nepovšimnuto mnoha neuskutečnitelných nebo agitačními záměry se zabývajících požadavků, které vynořily se na rozmanitých hromadách živnostnictva nebo v jednostranné agitaci strannické. Novela sledovala hlavně ony požadavky, které na anketách přijaty byly

nebo k dobrému zdání odborných kruhů doporučeny byly. Zpráva motivů prohlašuje za tendenci této novely: přivést na další stupeň dle nabytých zkušeností zákonná ustanovení vydaná na ochranu maloživnostnictva, zejména předpisy novely ze dne 8. března 1885 o ochraně dělnictva. V prvním směru bylo nutno zaujmouti určité postavení k naléhavým požadavkům řemeslnictva ohledně rozšíření a doplnění průkazu způsobilosti pro živnosti řemeslné. Novela nepřistoupila k požadavkům těmto, jmenovitě pak zamítla požadavek, aby podáváno bylo vysvědčení o odbyté zkoušce pomocníků a mistrů; neníť předkem při mnohých živnostech následkem dělby práce vniknuvší i do maloživnostnictva možno podávati, pokud se týká, žádati zkoušku dotčeného průkazu způsobilosti; zkouška mistrovská byla by pak na výhodu jednotlivých kandidátů, pokud se týká na škodu neoblíbených osob; největší obtíže však co do provádění naskytly by se na venkově, kde předkem zřízena jsou hromadná společenstva pro celé řady živností. Tu nebylo by orgánů, které by odbývaly mistrovské zkoušky; neníť ani základní podmínky k tomu, totiž škol odborných a pokračovacích, bez nichž nelze pomýšlet na theoretické zkoušky mistrovské. Nynější průkaz způsobilosti dostačí; máť bez odporu do sebe přednosti vychovatelské a vylučuje naprosto ze živností živly neschopné.

Zhusta vytýkalo v posledních dobách maloživnostnictvo jakožto nezbytný požadavek spravedlnosti rozšířiti průkaz způsobilosti i na majitele podniků továrních; ani tomuto požadavku nebylo lze vládě vyhověti. Nehledě totiž k tomu, že mylným jest názor mezi maloživnostnictvem značně rozšířený, jakoby spása jeho byla docílena obmezením velkopřumyslu — ježto dle zkušenosti vedle mohutného velkopřumyslu kvěsti mohou živnosti a obě výrobní odvětví většinou se doplňují — nemá vzpomenutý požadavek náležitého podkladu proto, že podmínky k provozování továrnímu jsou zcela jiné, nežli pro řemesla, zejména pak rozdílným jest měrou dosti značnou odborné vzdělání k oběma výrobním odvětvím. Žádané opatření mohlo by pak vyvolati jen škodlivé následky.

Naproti tomu nese se nejedno ustanovení osnovy k tomu, aby průkaz způsobilosti k řemeslům vydatněji byl zajištěn a obcházením nebyl mařen. Rovněž nemohla vláda přistoupiti na požadavek, aby zaveden byl průkaz způsobilosti při živnostech obchodnických, ježto obchod vůbec odkázán jest na, pokud možno, volný pohyb a neobmezený vývin sil. Základem schopnosti kupce jest ve skutečnosti osobní dar vésti obchod, kupecké a všeobecné vzdělání, podnikavost spojená s řádností atd. Tento dar schopnosti vyskytuje se však zhusta při takových osobách, které jako učnové a pomocníci (tovaryši) dříve byly zaměstnány. Nelze-li tedy přistoupiti na tento požadavek činěný předkem středním obchodnictvem v malém, nezbytno jest chrániti obchodnictvo před nátlakem oněch kruhů řemeslnictva, které žádají, aby prodej řemeslných výrobků vyhrazen byl jedině řemeslníkům; s druhé strany nelze vyhověti přání, aby obchod a řemeslo sloučeno bylo v jediné koncesi a aby na zboží, které do obchodu přichází, vyznačil se pramen výroby, ani aby obmezen byl počet prodejních filiálek, ježto by uskutečnění těchto požadavků neoprávněným způsobem vadilo rozvoji obchodnímu.

Z jednotlivých ustanovení této novely sluší zmíniti se o následujících:

1. Ochrana pomocnictva ve směru zdravotním.

Majitelé živností povinni jsou pečovat o dostatečnou zásobu dobré pitné vody, jakož i o taková zařízení, která by zamezila nebezpečí požáru a pro případ požáru zaručovala ochranu dělnictva. Jich povinností jest učiniti opatření, aby dělníci měli přiměřené místnosti, náležitě vytopené k poobědvání mimo pracovny, jim přísluší postarati se o první pomoc v případě nehod tím, že pohotově chovají obvazy a prostředky ku dopravě nemocných atd. v nezbytném množství a v přiměřené jakosti. Pokud s provozováním živnosti spojeno jest jakékoli nebezpečí, povinen jest majitel závodu — nehledě k řádu pracovnímu — stanoviti zvláštní předpisy, v nichž seznamují se pomocníci s bezpečnostními opatřeními na odvrácení těchto nebezpečí vydanými a zavazují se k přísnému ostříhání předpisů těchto.

2. Poměr služební.

Není-li co do splatnosti odměny pomocníka a co do lhůty k výpovědi nic jiného smluveno, předpokládá se, že platí mzda týdenní a čtrnáctidenní lhůta k výpovědi pro obě strany závazná. Je-li umluvena jiná lhůta k výpovědi, musí býti pro obě strany stejná, sice jinak úmluva nemá platnosti. Pomocníci, kteří pracují od kusu, nebo na akord, oprávněni jsou teprve tehdy vystoupiti, jestliže práci převzatou řádně provedli. Rovněž nemohou býti propuštěni takovíto pomocníci dříve, nežli sjednanou práci dohotoví. Příspěvky dělnictva placené na nemocenské anebo úrazové pojištění, jakož i konvenční peněžité pokuty uložené na základě řádu pracovního smí se sraziti ze mzdy. Mzda, kterou vydělají pomocníci mladství, musí být vydána rodičům nebo poručíkům jejich, jakmile o to požádají. V pracovním řádu musí býti taxativně vypočítány případy, ve kterých mohou být dělníci pro přestoupení řádu pracovního pokutováni peněžitým obnosem; spolu stanoviti jest výši takovýchto pokut, způsob, jakým se určují, jak se vymáhají a k jakému účelu. Skutečně uložené pokuty nesmí celkem v jednom týdnu činiti více jak $\frac{1}{2}$ denní mzdy; vyšší pokuty nastoupiti mohou, jakmile zřejma jest u dotyčného dělníka trestuhodná lehkomyšlnost, jako když nedbá povinností svých hlídač parních kotlů, parních strojů, dynamostrojů nebo takových zařízení, jichž přesným chodem podmíněny jsou životy lidské. Všechny takovéto pokuty musí být odváděny na zařízení ve prospěch dělníků. Proti výměře a uložení pokuty může si stěžovati dělník u živnostenského úřadu.

3. Doba pracovní.

V podnicích provozovaných po továrnicku nesmí pracovní doba živnostenských pomocníků obnášeti více než 11 hodin (nepočítaje v to přestávky pracovní) za den (t. j. za 24 hodin). Ministr obchodu ve shodě s ministrem vnitra jsou však zmocněni stanoviti cestou nařizovací na místě maximální denní doby pracovní 11 hodin týdenní maximální dobu pracovní a sice pokud jde o určité třídy dělnictva oněch závodů, kde z důvodů technických není možno přesně oddělit denní dobu pracovní a pracovní přestávky; tato maximální týdenní doba pracovní nesmí v nepřerušovaných (neustále pracujících) podnicích činiti více než 77 hodin počítaje v to dovolenou práci nedělní, v závodech ostatních pak nesmí trvati déle, než 66 hodin. Vedle toho může se doba pracovní prodloužiti i o 2 hodiny nad jedenáctihodinovou denní dobu pracovní, vymáhá-li toho nutná potřeba; avšak prodloužiti lze dobu pracovní nanejvýš po tři dny v měsíci a nanejvýš třikráte do roka a ještě dříve dlužno to ohlásiti živnostenskému úřadu I. stolice.

V živnostech kupeckých nesmí býti pomocníci denně (za 24 hodin) zaměstnání více jak 12 hodin. Tato doba pracovní může se prodloužiti i o 2 hodiny denně, provádí-li se inventura, sklízí-li se trh, přesídí-li obchod, dále v době saisony, ale tu jen dvakráte do roka a jen po dobu 15 dnů, celkem pak smí se prodloužiti až na maximum 40 dnů v roce; vždy dlužno však dříve ohlásiti zamýšlené prodloužení doby pracovní živnostenskému úřadu.

4. Objem živnosti obchodní.

Zvláštní důležitosti jest § 38 osnovy; stanoví: »Majitel obchodní živnosti v užším slova smyslu smí zhotovovati nebo spracovávati výrobky živnostenské a prováděti na nich změny a opravy jen tehdy, ohlásil-li dotýčnou výrobní živnost ve smyslu platných předpisů, pokud jde tedy o živnost řemeslnou, ve smyslu příslušných ustanovení. Jest však oprávněn přijímati objednávky na živnostenské výrobky, jež prodávati smí dle živnostenského ohlášení a v tom způsobu, že objednané zboží dá zhotoviti oprávněným samostatným živnostníkům, kterýmž může k účelu tomu dáti potřebné látky a jiné pomůcky. S týmž obmezením oprávněn jest (majitel kupecké živ.) přijímati do práce přeměnu neb opravu výrobků, které sám dodal, a k tomu cíli i míru bráti. Dotčené tuto právo přísluší ohledně šatstva a obuvi toliko majitelům živností, které po ohlášení obmezeny jsou jen na tyto druhy zboží.

5. Jednatelé.

Hodináři, zlatníci a stříbrníci, dále klenotníci, jakož i cestující jejich jsou oprávněni míti s sebou na svých obchodních cestách netoliko vzorky, nýbrž i samo zboží na prodej, pokud dle povahy zboží není možným prodej dle vzorku, avšak zboží to prodati se musí zase obchodníku (který je dále prodává). Obchodní cestující a stálí obchodní jednatelé vydělávající tím, že pro více živnostníků objednávky vyhledávají, povinni jsou ohlásiti tuto samostatnou živnost svoji. Takovýmto jednatelům není dovoleno uzavírati jednatelské obchody s osobami, které nejsou obchodníky nebo živnostníky vůbec.

6. Pokud mohou dále vésti stávající živnost osoby třetí:

V d o v a po živnostníku — s nímž soudně rozvedena nebyla — může vésti dále po čas vdovství svého živnost koncessovanou nebo řemeslo na základě dekretu o koncessi nebo listu živnostenského znějícího na jméno zemřelého muže, a jest povinna jen učiniti o tom oznámení úřadu živnostenskému. Není-li vdovy, nebo nechce-li vdova tohoto práva užiti, může se provozovati živnost koncessovaná nebo řemeslo na účet nezletilých descendentů (potomků) nebožtíka živnostníka, dokud nejsou dospělými, a jen potřebí jest podati úřadu živnostenskému oznámení příslušné. Téhož oznámení třeba jest, má-li vésti nějakou živnost podstata jmění po dobu jednání konkursního nebo pozůstalostního.

7. Ostatně pojednává osnova zevrubně o přistoupení ke společenstvům, o zřizování podniků na společný účet, o pokladnách nemocenských, o svazcích živnostenských a o zvláštních případech trestních.

Řády. (Dekorace řádové).

Řády jsou zevně patrné odznaky v podobě hvězd, křížů nebo mincí, jež udílí hlava státu v uznání osobních vlastností a zásluh jednotlivcům na dobu jich života. S propůjčením je spojeno právo takový odznak nositi a si duplikáty a miniatury jeho na vlastní útraty poříditi.